

— KİTAP TANITMA —

CELÂL - ZADE MUSTAFA'NIN SELİM - NAME'Sİ

(Celâl-Zade Mustafa, **Selim-Name** Neşre hazırlayanlar :
Prof. Dr. Ahmet UĞUR, Öğr. Gör. Mustafa ÇUHADAR,
Ankara 1990, Kültür Bakanlığı (Bin Temel Eesrler Serisi)
Yayını, 10-462 sayfa, 10.100 TL. fiatlı)

Yrd. Doç. Dr. A. Vehbi ECER

Türk Tarihinin önemli kaynaklarından biri **Selim** nameler'dir. Aynı usul ile Selimnameleri Süleymannameler takip eder (1). Selimnamelerin yazılış sebepleri üzerinde bazı yorumlar yapmak mümkündür. Aneak bunların en başında Yavuz Sultan Selim'in büyüklüğü ve Türk Tarihindeki önemli yeri gelir. Selimnameler genellikle Yavuz Sultan Selim'in Trabzon valiliğinden ölümüne kadar olan olayları anlatan eserlerdir. Özellikle Yavuz Sultan Selim ile birlikte seferlere katılmak suretiyle ve olayların şahidi olarak kaleme alınan Selimnameler tarihi belge olmaları yönünden çok değerlidirler. Zira bu eserler sadece Yavuz Sultan Selim'in hayatı ve savaşları yönünden önemli olmakla kalmaz o devrin edebi zevki, kültürü, sosyal ve iktisadi hayatı dini anlayışları ... yönlerinden de önemlidirler. Bu sebeple olmalı ki günümüz tarihçilerinin ilgisini çekmiş ve Selimnameler üzerine değer-

- (1) Süleymannameler için bakınız: H. Gazi Yurdaydın, **Kanuni'nin Cülu-su ve İlk Seferleri**, Ank. 1964; H. Gazi Yurdaydın, **Matrakçı Nasuh**, Ank. 1963; Ağâh Sırrı Levent, **Gazavat-Nameler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavat-Namesi**, Ank. 1956; H. Gazi Yurdaydın «Gazavat-Nameler Ek» **İlahiyat Fak. Dergisi**, Ank. 1962, X, 167-174; H. Gazi Yurdaydın, «Celâl-Zade Salih'in Süleyman-Name'si», **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Ank. 1967, XIV, 1-12; H. Gazi Yurdaydın, «Zigetvarnameler», **İlahiyat Fak. Dergisi**, Ankara, 1952, II-III, 124-136; Faris Çerçi, **Hizanet ül-İnşa**, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Kayseri, 1991.

li araştırmalar yapmışlardır (2). Bu araştırmaların işığında ilk Selimname Selim şahname adını taşıyan eserin yazarı İdris-i Bitlisi (öl. 926/1520) ye ait olduğu anlaşılmaktadır (3). İşhak Çelebi'nin (al: 944-1537) Selim-Name'si Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesinde eski bir yazmasının bulunduğu (4) dünyaca tanınmış değerli bir Tarihi eserdir (5). Bu eser ile ilgili olarak Kayseri Sosyal Bilimler Enstitüsünce Dr. Hamdi Savaş'a doktora seviyesinde bir çalışma yaptırılmıştır (6). Üsküplü İşhak Çelebi'nin bu eseri özellikle şahkulu olayı hakkında çok değerli bir kaynaktır ve Kemal-Paşazade'nin yararlandığı eserlerdendir.

Keşi Mehmed Efendi'nin (al: 931-1524) Selim-Namesi, Erciyes Üniversitesinde yüksek lisans seviyesinde inceleme konusu yapılmış ve metni Türk alfabesine aktarılmıştır (7). Keşi'nin Selim-Name'si, yazarın Türkçeyi hafife almasına rağmen Türk dili ve edebiyatı yönünden «edebi maharet» göstermek için yazdığı yolunda tarihçilerimizce tenkid edilmiştir (8) Ancak Yavuz Sultan Selim devrine ışık tutması yönlerinden önemi inkâr edilemez (9). Kuşkusuz bunların dışında Molla şihabi (10), Molla

- (2) Selimnameler üzerinde araştırmalardan bazıları; şehabettin Tekindağ, «Osmanlı Tarih Yayıncılığı» Belleten, Ankara, 1971, Sayı: 140, 655-656; şehabettin Tekindağ, «Selimnameler,» Tarih Enstitüsü Dergisi, İstanbul, 1970 I, 197-231; Abdullah Abacı, Farsca Selimnameler, Ankara İlahiyat Fakültesi, Doktora Tezi, 1974; Ahmet Ateş, Selim-Nameler, Türkiyât Enstitüsü, basılmamış doktora tezi; 1938; Ahmet Uğur, «Selim-Nameler», A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Ankara, 1978, sayı: 22, 367-379; Ahmet Uğur, The Reign of Sultan Selim I in The light of The Selim-Name Literature Berlin, 1985, 1-20; Muşammed Harb Abdulhamid, I. Selim'in Suriye ve Mısır Seferi Hakkında İbniyas'da Mevcud Haberlerin Selim-Namelerle Mukayesesi, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Doktora Tezi (Basılmamış), 1980.
- (3) Bak: Uğur, «Selim-Nameler»; A. Uğur, İdris-i Bitlisi ve şükri-i Bitlisi, Kayseri, 1991.
- (4) Bakınız: A. Vehbi Ecer «Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesinde Tarihle ilgili Türkçe Yazmalar» Erciyes Dergisi, Kayseri, Ocak-1982, 17-25.
- (5) Franz Rabinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri, çev: Coşkun Uçok Ankara, 1982, 60.
- (6) Hamdi Savaş İşhak Çelebi ve Selimnamesi, E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), 1986.
- (7) şefaattin Severcan, Keşi ve Selim-Namesi, Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Kayseri 1988.
- (8) Severcan, 16; Uğur, aynı makale.
- (9) Bak: Babinger, 57-58; Severcan, 16-24, Uğur, The Reign of Sultan Selim, I, 7-20.
- (10) Babinger, 102, Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Muellifleri, İstanbul, 1342, III, 72.

Mehmed Adai (11) ..., gibilerine atfedilen ve bugün elimizde mevcudu bulunmayan Selim-Nameler vardır. Ayrıca Seyyid Lokman'a (12) Yusuf Ağa'ya (13), Azmi-Zade'ye, Muhyiddin Çelebi'ye (14) atfedilen birçok Selim-Name'ler vardır. Bunlar arasında Kalkan-delenli Sücüdi'nin Selim-Namesi sade bir dille yazılmış olup Ridaniye ve Mısır'ın fethi ile ilgili kıymetli bilgiler vermektedir. İshak Çelebi'nin Selim-Namesi'nin devamı mahiyetindedir (15).

Bu kısa giriş ve Selim-Namelerle ilgili genel bilgileri verdikten sonra Koca Nişancı ünvanıyla tanınan Celâl-Zade Mustafa'nın Sayın Prof. Dr. Ahmet Uğur ile Mustafa Çuhadar'ın yayınladıkları Selim-Name'si üzerinde durmak istiyorum. Selim-Name yazıcılığının en güzel örneğini vermiş olan Celâl-Zade Mustafa 900/1567 yılında vefat etmiştir. Kanuni devrinde belirli bir süre reis ül-küttap'lık (16) makamını işgal ettikten sonra 1534 yılında Osmanlı Devletinin önemli bir makamı olan nişancı'lığa tayin edildi ve bu makamı 23 yıl gibi uzun bir süre korudu (17). Bu sebeple kendisine Koca-Nişancı ünvanı takıldı. Fatih devrinin değerli bir siyaset ve devlet adamı olmakla kalmadı, edebiyat ve tarih alanında eserleriyle de temayüz etti. Selim-Name bu eserlerinden arşiv belgelerine dayanan Yavuz Sultan Selim Devri ve ilgili eseridir. Hacim bakımından diğer Selim-Name'lerden daha büyüktür. Bu kıymetli eser, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Değerli tarihçi Prof. Dr. Ahmet Uğur ile gene aynı fakültenin öğretim görevlilerinden değerli dilci Mustafa Çuhadar tarafından metin ve tercümesinin neşre hazırlanarak Kültür Bakanlığı tarafından «Bin Temel Eser» serisinden yayınlandı. Eser ve yazarı hakkında kısa bilgi verdikten sonra Selim-Name'nin 1-224 sayfaları arasında metni Türk alfabesiyle aynen yayınlanmış 225-455 sayfaları arasında da bu günkü dile akta-

(11) Babinger, 109.

(12) Babinger, 181-184; Mehmet Tahir, III, 135; Yılmaz Öztuna, **Büyük Türkiye Tarihi**, İst. 1979, XIV, 197.

(13) Babinger, 198; Mehmet Tahir, III, 193.

(14) Öztuna, XIV, 193.

(15) Babinger, 61-62; Uğur, aynı makale; İbrahim Hakkı Çuhadar, **Sücüdî'nin Selim-Namesi**, Yüksek Lisans Tezi, (Basılmamış), Kayseri, 1988, 8-39.

(16) Bu terim için bak: Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri sözlüğü**, İst. 1972 III, 25-27. Bugünkü karşılığı Dış İşleri Bakanlığı veya Dış İşleri Bakanlığı Genel sekreterliği olabilir. Bak: Öztuna, VII, 361.

(17) Bakınız: M. Tayyib Göklülgin, «Celâl-Zade», **İA**, III, 61-62; M. Tayyib Göklülgin, «Nişancı», **İA**, IX, 299-302.

rılmıştır. Metin içinde geçen dua ve ayetler farklı punto ile verilmiş, âyetlerin geçtiği sure ve ayet numaraları metinde gösterilmemiştir. Bu işlemler sadeleştirilen metinde yapılmıştır. Sadeleştirme esas metne sadık kalınarak güzel bir türkçe ile yapılmıştır. Eserin sonunda ise kısa bir indeks verilmiş ve eser 462 sayfayla tamamlanmıştır. Eser Yavuz Sultan Selim'in doğumundan ölümüne kadar kronolojik bir silsile takip ederek devrin bütün olaylarını içine alan bir bütünlüğe sahiptir. Eserde kuru ve sıkıcı da değildir. Zaman zaman şiirlere öğüt verici ahlâkî hikayelere de yer verilir.

Eserin tarihi kaynaklığı üzerinde durmayı fazlalık saymaktayım. Bu eserin bir tarihçi ve değerli bir dilci tarafından müştereken yayına hazırlanması çalışmanın mükemmel olmasında rol oynadığı kanaatindeyim. Gerçekten de eserin hem titizlikle metne sadık kalınarak hem de güzel bir üslub ve yaşayan Türkçe ile tercüme kokusu sezilmeyecek biçimde sadeleştirilmiş olması büyük başarıdır. Bugünkü yeni nesil rahatlıkla bu eseri okuyup anlayabilecektir. Ancak elbette bu kadar hacimli eserin metninin hazırlanması ve sadeleştirilmesi sırasında gözden kaçan ufak aksaklıklar olabilir. Meselâ Mısır'ın fethinden sonra Mekke Şerifi'nin oğlunun Yavuz Sultan Selim'in huzuruna çıkıp hediyelerini takdim ettikten ve kendilerine ta'bi olduklarını bildirdikten sonra Sultan'ın arabca menşur ihsan edildiği ifade edilen esas metin sadeleştirilirken yanlışlık yapılmıştır. Hicaz bölgesinin ve özellikle Mekke'nin Osmanlı dönemindeki statüsünün (18) belirten bu arapça menşur tarihi bakımından çok önemli (19). Bu önemli menşur'un basitçe «arapça bir mektup» şeklinde (20) takdim edilmesi çok yanlıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mekke Emir'ine ihsan buyurdukları bu atıyye'nin değerini düşürür. Zira menşur alelâde bir mektup değil, özellikle Osmanlı yönetiminde bir nevi yetki ve tayin vesikası olma niteliğinde hukuki bir mahiyete sahiptir. Sultan tarafından birine vezirlik, beylerbeyilik ve «diğer bir mensubun tevcihini veya serdarlığa tayinini mutazammın verilen ferman» yerinde kullanılan menşur'un ken-

(18) Osmanlı Devrinde Mekke'nin statüsü konusu için bakınız: A. Vehbi Ecer, «Osmanlı Döneminde Mekke'nin Yönetimi», *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Aralık, 1989 sayı: 36, 14-17; Ocak-1990, sayı: 37-11-14.

(19) Celâl-Zade Mustafa, *Selim-Name*, 204.

(20) Celâl-Zade Mustafa, 435.

đine mahsus plâni ve yazılma biçimi vardır. Menşurlar Nişancı veya Reis ül-Küttab tarafından yazılır veya tashih edilirdi (21).

Yazma nushalar halinde raflarda ve arşivlerde kalan tarih ve kültür hazinelerimizin böyle yetkili ilim adamlarımızca ilim alemine ve genç nesle takdim edilmesi çalışmalarının devam etmesi temennileriyle Sayın Prof. Dr. Ahmet Uğur ve Mustafa Çuhadarı bu güzel çalışmalarından dolayı ve bu güzel eseri basma şuuruna sahip olduklarını gösteren Kültür Bakanlığımızın değerli yöneticilerini tebrik eder, Yavuz Sultan Selim devriyle ilgilenen ilim adamlarımıza tavsiye ederim.

---

(21) W. Bijörkman, «Mensur», İA, VII, 721-722; Pakalın, II, 478-479.